

1. Obiekt

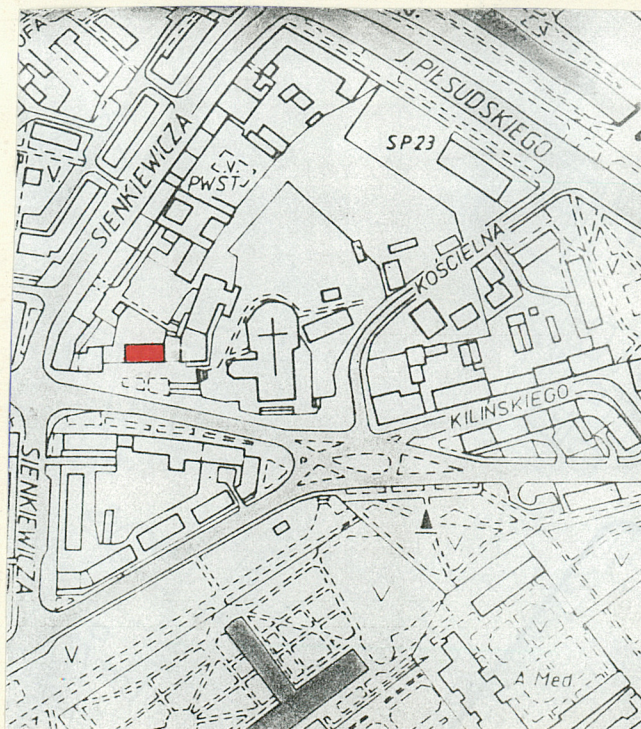
DAWNA Z B R O J O W N I A - ODWACH , ob. Woj. A_rchiwum Państwowe

2 Czas powstania
XVIII / XIX w.
zniszcz. 1944.
odbud. 1949-56

3. Miejscowość

B I A Ł Y S T O K

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Rynek Kościuszkowski nr 4

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

białostockie

województwo

gmina

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna

1 VI 1975

województwo białostockie

powiat

Białystok

8. Właściciel i jego adres

Skarb Państwa

9. Użytkownik i jego adres

Wojewódzkie Archiwum Państwowe
Białystok
Rynek Kościuszkowski 4

10. Rejestr zabytków

dec.nr Kult-V-2b-13-53 z dn.

nr rej. 15

data 17.01.1953r.

VD2-20

Pierwotny drewniany budynek odwachu został wzniesiony prawdopodobnie w 2 poł.XVIIIw.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Badacz dziedziów m.B-stoku:M.J.Lech przypisuje działalności gospodarczej Jana Klemensa Branickiego-zabudowę m.in.wsch.części Rynku, gdzie obok szpitala stał odwach i magazyn pożarniczy-cekhauz.Ten budynek odwachu miał być dużym piętrowym, drewnianym gmachem. Na planie miasta z końca XVIII w./oprac.przez Jana Glinkę/ widnieje w miejscu ob.Archiwum- zarys bud.odwachu i określony on jest także jako bud.drewniany, piętrowy /2-kondygn./ Odwach służył sprowadzaniu do miasta przez J.K.Branickiego garnizonowi regimentu pieszego. Na odwach mieszczanie białostocki mieli "dawać co dzień na świecę po 4 grosze" oraz prowadzić jego remonty i utrzymywać kwatery oficerów w porządku. Nie wiadomo, czy na planie z k.XVIII w. omawiany gmach jest pierwotnym odwachem.

A.Oleksicki podaje mylnie, iż w l. 1771/72 w tym miejscu znajdował się budynek drewniany, otynkowany i mieszkał w nim kapitan Lindzay. Bud.był w złym stanie technicznym, został więc prawdopodobnie przez Prusaków /Kamera Prus Nowo-Wschodnich powstała w 1795 r./ rozebrany, a na jego miejsce wzniesiono murowany odwach. Na zdjęciach z r.1904 widnieje on jak bud.1-kondygn. Funkcję odwachu pełnił jeszcze w czasie I wojny. W l.miedzywojennych znajdował się tu m.in. komisariat Policji Państwowej.Zmiany funkcji spowodowały dobudowanie do północnej elewacji parterowej przybudówki, pełniącej funkcje gosp. Po zajęciu B-stoku przez ZSRR w 1939 r. powstał projekt urządzenia tu kawiarni "Sportowej".Po 1941 r. niemieccy okupanci sporządzili projekt przebudowy na "Deustches Kafe".Obiekt został w znacznym stopniu zniszczony w 1944 r.Jeszcze do 1948 r. stały jego ściany szczytowe, oraz pozostałe partie murów do wysokości ok.1,5 m. W l.1949-1956 został odbudowany wg projektu St.Bukowskiego.Jednakże obiekt został przesunięty o ok.4 m w kierunku północnym, do linii obecnego kina "Ton"/d.szpital/. c.d. na wkładce

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: budynek wolno stojący, usytuowany w centrum miasta, we wsch. części Rynku Kościuszki, we pn.pierzei ulicy wychodzącej z Rynku, kalenicowo do ulicy.Działka na której znajduje się budynek od strony wsch. i pn. otoczona metalowym ogrodzeniem, na kamiennym wysokim fundamencie.Do elewacji wsch.i zach. budynku przylega ogrodzenie murowane, słupy ogrodzeniowe boniowane, centralna część przesek ażurowa wypełniona metalowymi prętami, słupy i przęsła kryte blachą w kształcie dachówki. Od strony zach. dwuskrzydłowa brama wejściowa, metalowa.

Materiał, konstrukcja, technika: budynek murowany z cegły, tynkowany, na fundamencie podpiwniczony, 1-kondygnacyjny z użytkowym poddaszem, na cokole.Dach naczółkowy, kryty blachą w kształcie nawiązującym do dachówki esówki.Więźba dachowa krokwiowo-jętkowa, stropy ogniotrwałe.Stolarka okienna i drzwiowa drewniana, Podłogi betonowe, parkiet, glazura, płytki w kaziennkach.Schody wewnętrzne z zakrętem i podestami żelbetowe.

Rzut: na planie wydłużonego prostokąta, z podcieniem obejmującym 5 centralnych osi budynku i wspartym na 4 kolumnach, w tym 2 półkolumny wtopione w lico muru.

Bryła: prostopadłościenna, kryta dachem naczółkowym, z użytkowym poddaszem, podcien głęboki, wsparty na kolumnach, kryty wspólną połącią dachową. W połąci dachowej na osi facjata z tarasem i 2 lukarny /w pd./, w połąci pn. 3 lukarny

Elewacje: frontowa /pd./: 7-osiowa, na osiach od 2. do 6. /od zach./ wgłębny podcien wsparty na 2 kolumnach i 2 półkolumnach doryckich.Na osi centralnej ryzalit pozorny 1-osiowy, w nim otwór wejściowy w formie prostokąta stojącego z drzwiami 2-skrzydłowymi, symetrycznymi, ramowo-płycinowymi z wielokwaterkowym przeszklonym nadświetlem.Na pozostałych osiach całej elewacji otwory okienne w formie prostokątów, okna 2-dzielne, 4-poziomowe /16-kwaterkowe/ Okna wsparte na odcinkowych gzymsach podokiennych .Otwory okienne i otwór drzwiowy ujęty profilowanymi opaskami.W połąci dachowej na osi głównej 1-osiowa facjata zwieńczona trójkątnym szczytem, otoczonym profilowanym gzymsem.Na osi prostokątny otwór drzwiowy, drzwi balkonowe, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe, przeszklone w górnych płycinach.Facjata cofnięta w stosunku do lica ściany zewnętrznej, rozczłonkowana pilastrami i z płycinami, na jej skrajach wolutowe spływy usytuowane prostopadle do lica ściany.Przed facjatą taras wyodrębniony balustradą żeliwną, złożoną z prostych prętów i z murowanymi słupkami zdobionymi płycinami.Po obu stronach facjaty 1-osiowe lukarny zwieńczone naczółkami opisanymi na łuku odcinkowym, z oknami 2-dzielnymi, 2-poziomowymi.Elewacja boniowana.

Elewacja tylna /pn./: 7-osiowa, na osi centralnej otwór drzwiowy w formie prostokąta, drzwi 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe z przeszklonym wielokwaterkowym nadświetlem.Na pozostałych osiach otwory okienne w formie prostokątów, na osiach skrajnych okna jak w elewacji frontowej, na pozostałych osiach 2-dzielne, 4-poziomowe, /16-kwaterkowe/ z 2-dzielnym 8-kwaterkowym nadświetleniem.Elewacja boniowana na skrajnych osiach, na pozostałych osiach rozczłonkowana lizenami, pod oknami na osiach od 2.do 6, od wsch. płyciny.Otwory okienne wsparte na podokiennych gzymsach okna i drzwi ujęte w opaski jak w elewacji frontowej. W połąci dachowej 3 jednosiowe lukarny zwieńczone szczytami, na osiach prostokątne 2-dzielne, 3 poziome /12-kwaterkowe/ okna. Elewacja boczna /wsch./: 2-kondygnacyjowa, w przyziemiu 3-osiowa, na osi 1,2 od pd. prostokątne otwory okienne i okna jak w elewacji frontowej, na osi 3. prostokątny otwór drzwiowy, drzwi 1-skrzydłowe z przeszklonym nadświetlem, do drzwi prowadzą betonowe schody.W części szczytowej 2-osiowa na osiach otwory okienne, i okna 2-dzielne, 4-poziomowe /8-kwaterkowe/.Dekoracja otworów w przyziemiu analogiczna jak w pozostałych elewacjach.Przyziemie elewacji boniowane.

14. Kubatura

ok. 2134,18 m³

15. Powierzchnia użytkowa

ok. 573,6 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

zbrojownia-odwach

17. Użytkowanie obecne

archiwum

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

1944 - zniszczony dawny budynek odwachu

1948 - inwentaryzacja ruin St. Bukowskiego, nr inwent. PSOZ 195

1949-1956 - odbudowa wg projektu St. Bukowskiego, nr inwent.

PSOZ: 199 /w ramach PP PKZ Oddz. Białystok/

1966 - generalny remont Archiwum przeprowadzony przez dr Fioniuka: założono wówczas centralne ogrzewanie, wprowadzono izolację pionową, założono szyby na filarach w piwnicach.

W następnych latach prowadzono bieżące remonty obiektu.

1995 - wymiana poszycia dachu z dachówki ceramicznej na szwedzką blachę dachówkopodobną, powlekaną.

19. stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Stan zachowania ogólny dobry. Widoczne zawilgocenie murów zewnętrznych w partii piwnic, zwłaszcza ściany północnej. Brak izolacji poziomej, pionową założono w 1966 r. W piwnicach widoczne pęknięcia pionowe filarów, zabezpieczone i z założonymi szybami, w celu ich obserwacji.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

- Inwentarz z 1771/72 - WAP Białystok-mikrofilmy.
- "Zbrojownia.Rysunki z l.1941-1944":tutaj inwentaryzacja radziecka z r.1941, niemiecka z r.1943, oraz wykonana przez St.Bukowskiego w r.1948, nr inwent.PSOZ 196.
- "Zbrojownia.Białystok.Rys.różne z l.1948-50" -rysunki do projektu odbudowy Zbrojowni wykonane w pracowni PP PKZ O/Białystok - St.Bukowskiego, nr inwent.PSOZ 195.

22. Bibliografia

- H.Mościcki"Białystok"Białystok 1933,s.28.
- M.J.Lech"Dzieje B-stoku w XVIIIw." W:Studia i materiały do dziejów m.Białegostoku,Białystok 1968,s.132,136.
- Jan Glinka"Studium do planu przestrzennego m.Białegostku"Warszawa 1953,plan.
- "Białystok.Studium do planu..."oprac.A.Oleksicki,I.Małofiejew, Białystok 1985, s.130.
- Dr.M.Orłowicz "Przewodnik ilustrowany po województwie białostockim..." Białystok 1937 r.,s.72
- M.Goławski,E.Kazimirowski "Białystok.Przewodnik po mieście i okolicy",Białystok 1939 r.,s.21
- A.Sztachelska-Kokoczko"Ulica z Rynku do pałacu idąca" W:Białostpcczyzna,Nr 4/12 /,Białystok 1988, s.12.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowania sygnatury)

- A.Lubkiewicz "Białystok ilustrowany...",Białystok 192 r, s.23-rysunek elewacji frontowej,s.27,33-zdjęcia, w zbiorach PSOZ O/W B-stok, sygn.3636

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst

plany, rysunki

zdjęcia fotograf.

miejsce przechowania negatywów

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

4 wkładki

1. Miejscowość B I A Ł Y S T O K	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) DAWNA ZBROJOWNIA - ODWACH, Rynek Kościuszki nr 4	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Cd. opisu i historii, zdjęcia fot., sytuacja
-------------------------------------	--	--

Elewacja boczna /zach./: 2-kondygnacyjowa, przyziemie niesymetryczne, 3-osiowe, od strony pn.2 prostokątne otwory okienne, okna 2-dzielne, 2-poziomowe, ujęte we wspólną profilowaną opaskę i wsparte na wspólnym profilowanym gzymsie podokiennym, na 3.osi prostokątny otwór okienny i okno identyczne jak w elewacji frontowej z analogiczną dekoracją. Część szczytowa 1-osiowa, na osi okno jak w szczycie elewacji wsch. Wszystkie elewacje budynku obiega profilowany gzyms wieńczący, części szczytowe elewacji bocznych również ujęte gzymsiem profilowanym.

Wnętrze: układ wnętrza 3-traktowy, zmieniony w stosunku do dawnego murowanego odwachu, dostosowany do potrzeb Archiwum. Wnętrze pozbawione stylowego wystroju. Projekt aranżacji pracowni Bukowskiego nawiązujący do stylowych form dekoracji wnętrz z przełomu XVIII i XIX w., objął jedynie stolarkę okienną i drzwiową.

Instalacje: elektryczna, c.o., gazowa, telefoniczna, wod.-kan.

Cd. historii z pkt.12:

Odbudowany budynek różni się w stosunku do dawnego murowanego odwachu z przełomu XVIII/XIX w. szczególnie w układzie wnętrza. W wyglądzie zewnętrznym różnice polegają na wprowadzeniu w obu połaciach dachowych lukarn, dobudowie we frontowej połaci dachowej facjaty z balkonem. Odbudowany budynek adaptowano na potrzeby Archiwum Wojewódzkiego w Białymstoku.

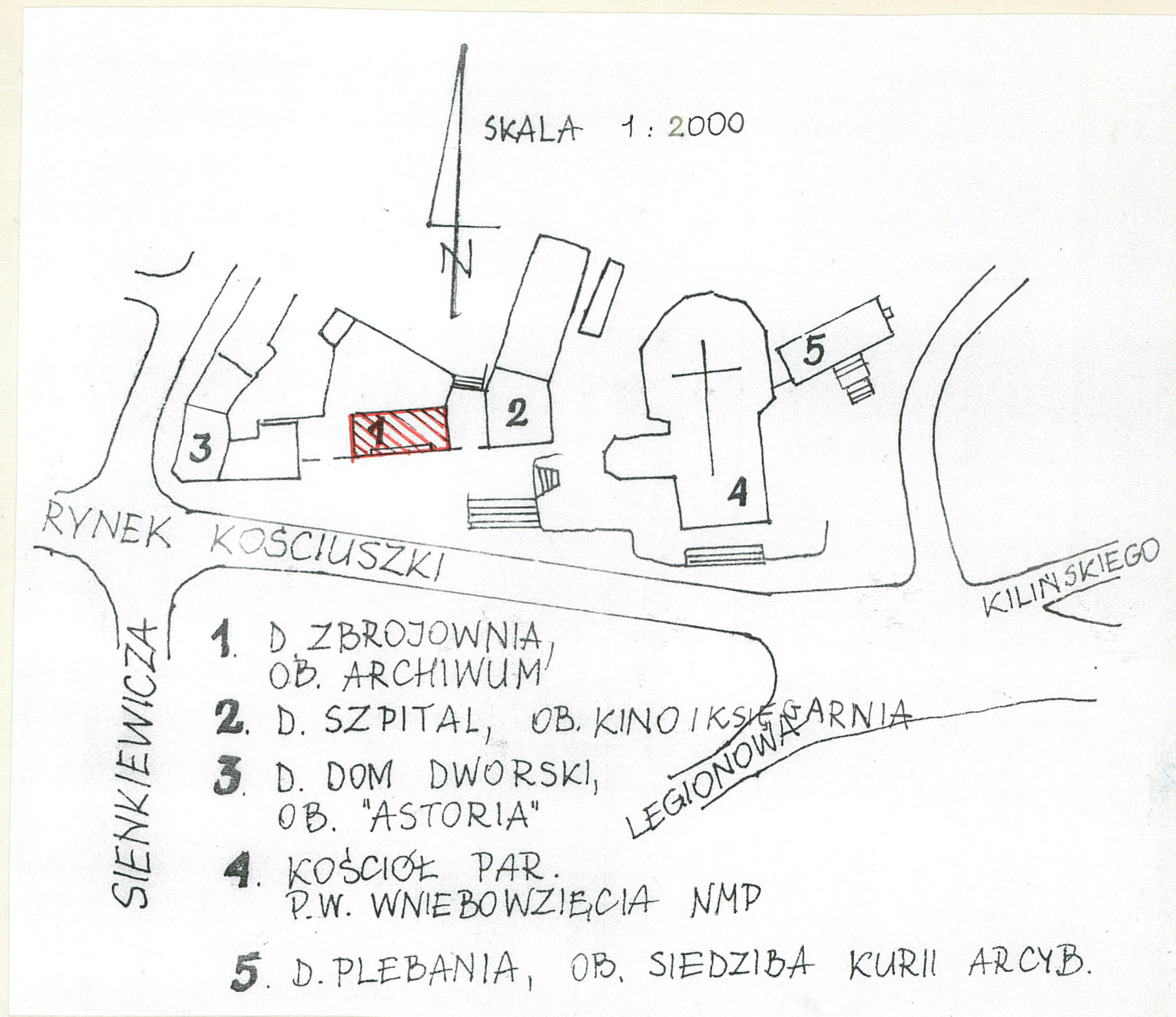

Wkładkę założył: Małgorzata Pawluczuk, 09.1997r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Jedn. W.A. Olsztyn z. 794/S/ON Z.P. Ostróda z. 662 n. 6000

Wzór ODZ 1985

1. Miejscowość
B I A Ł Y S T O K

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
DAWNA ZBROJOWNIA-ODWACH,
Rynek Kościuszki 4

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
rzut parteru i poddasza, zdjęcia fot.

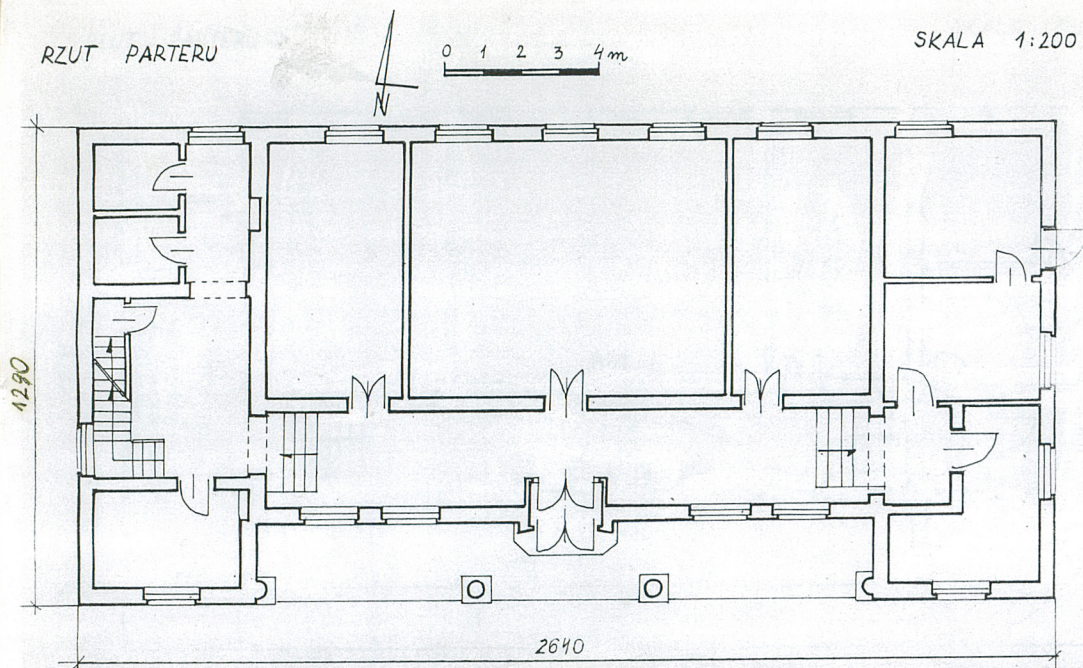

Wkładkę założył: Rimma Sylwanowicz, 09.1997r.
(imię, nazwisko, data)

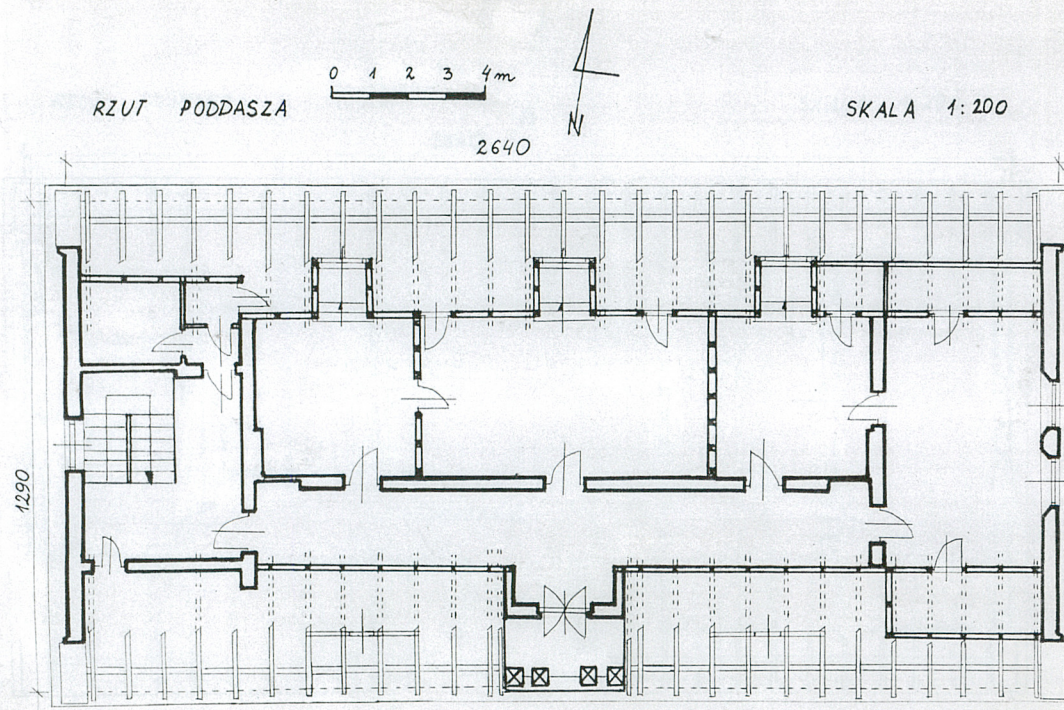
Miejsce przechowywania negatywów:

OZGraf. Z.P. Ostróda zam. 699 nakł. 23.600

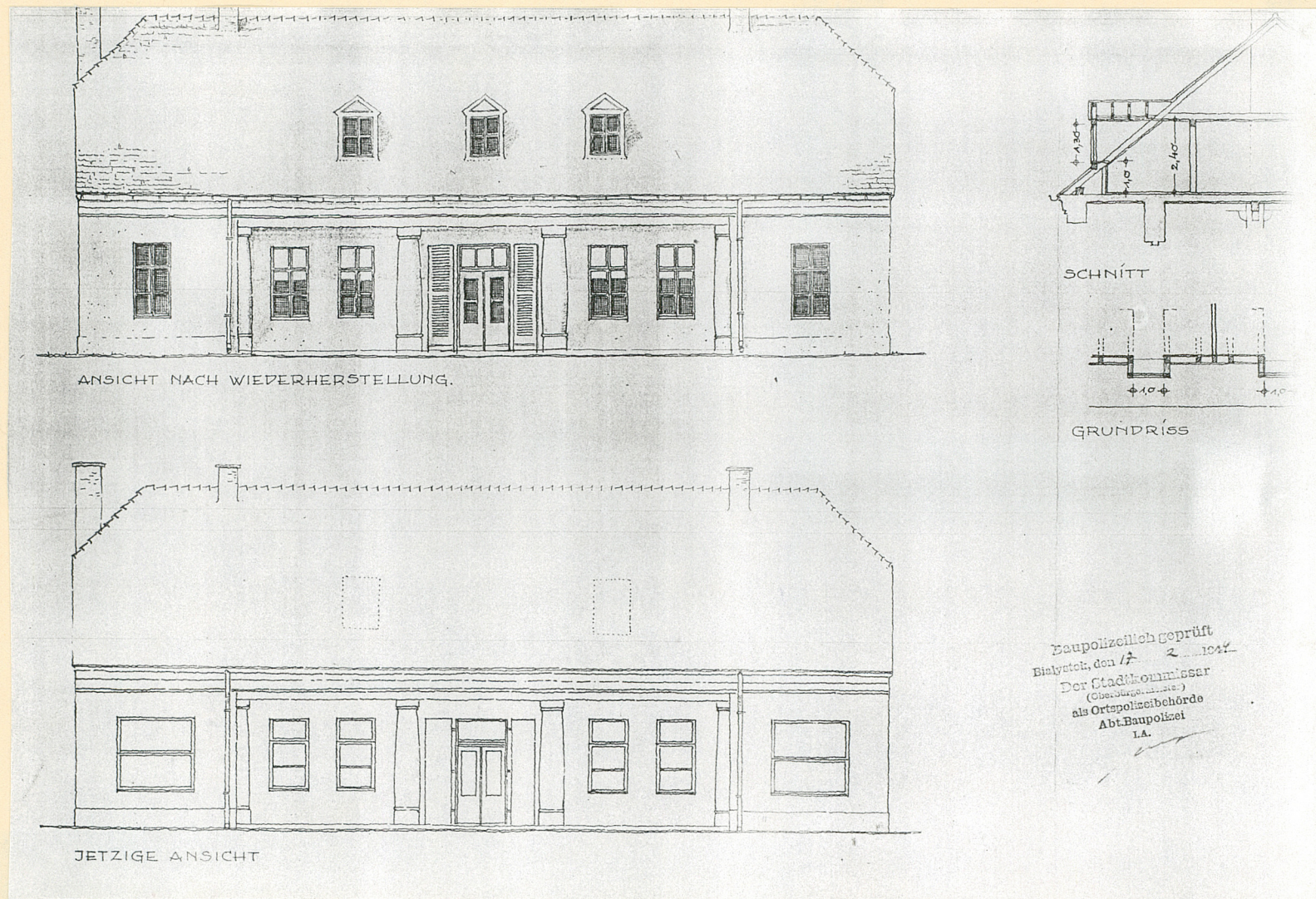
RZUT PARTERU

RZUT PODDASZA

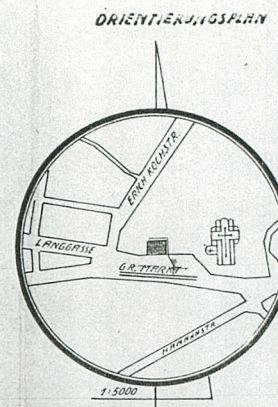
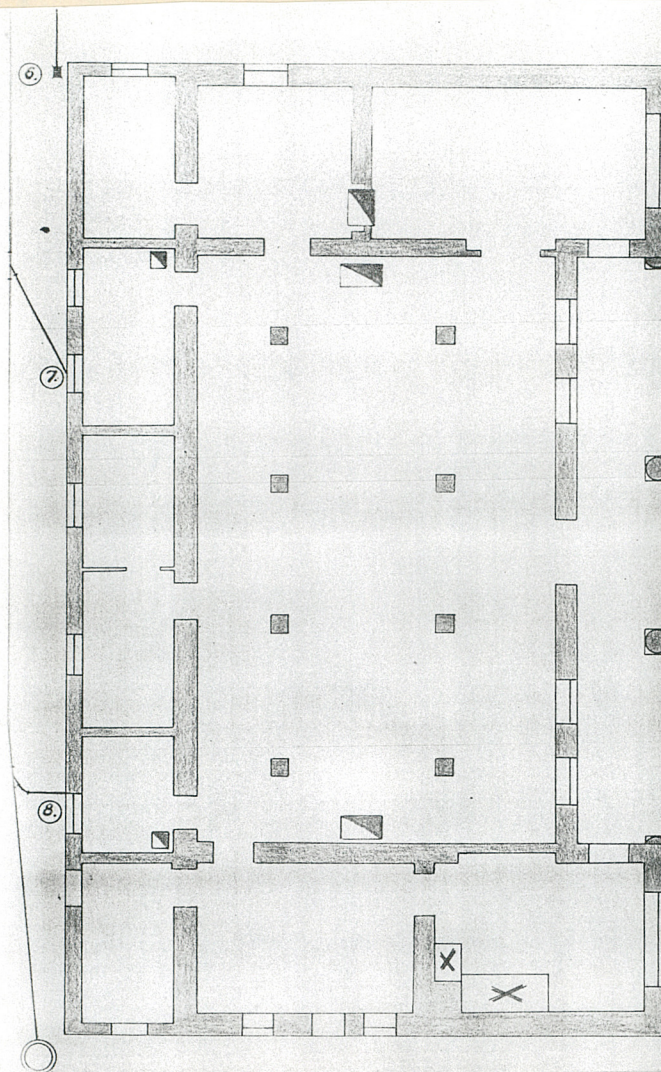

1. Miejscowość BIAŁYSTOK	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) DAWNA ZBROJOWNIA-ODWACH Rynek Kościuszki 4	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) rysunki elewacji frontowej z 1944 r.:na górze-projekt rekonstrukcji,na dole- stan z 1944 r.;rzut partera z 1943 r.;zdjęcia fot.
-----------------------------	---	---

Wkładkę założył: Rimma Sylwanowicz, 09.1977 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

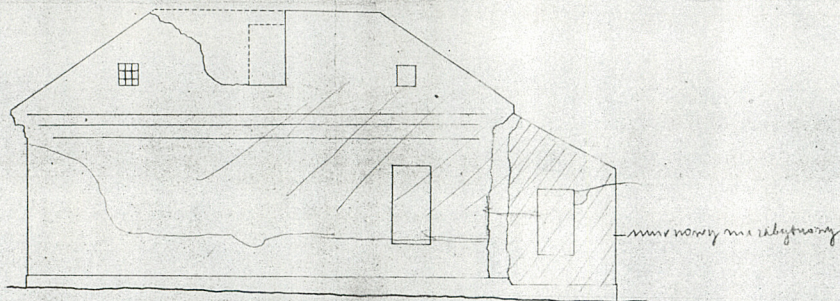

GROßE MARKT

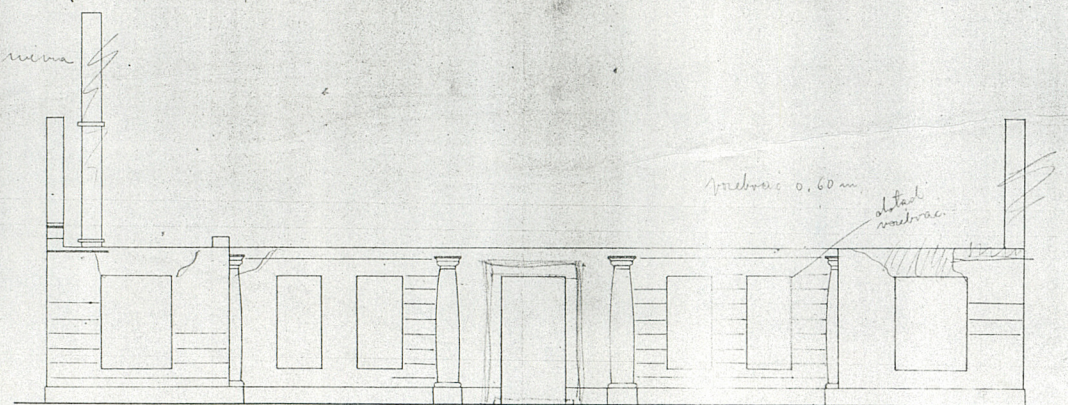
Stadtwerke Bialystok, Abteilung Wasserwerk	
AUSFÜHRUNGSZEICHNUNG von der BE. u. ENTHÄSSERUNGSANLAGE auf dem GRUNDSTÜCK GROßE MARKT NR. 4	
1943	
<i>J. Fiedor -</i> <i>Leiter</i>	
Maßstab 1:100	

1. Miejscowość BIAŁYSTOK	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) DAWNA ZBROJOWNIA-ODWACH Rynek Kościuszki 4	3. Zawartość wkladki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) rysunki elewacji frontowej i bocznej z 1948 r.-pracownia Bukowskiego, rzut parteru z 1941 r.
-----------------------------	---	--

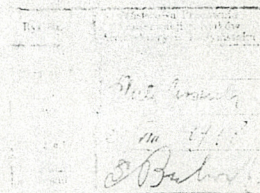

Elewacja boczna

Elewacja frontowa

Zapisano do księgi in. arch.
na str. 9 pod poz. 143
data 1948 r.
podpis zapisującego

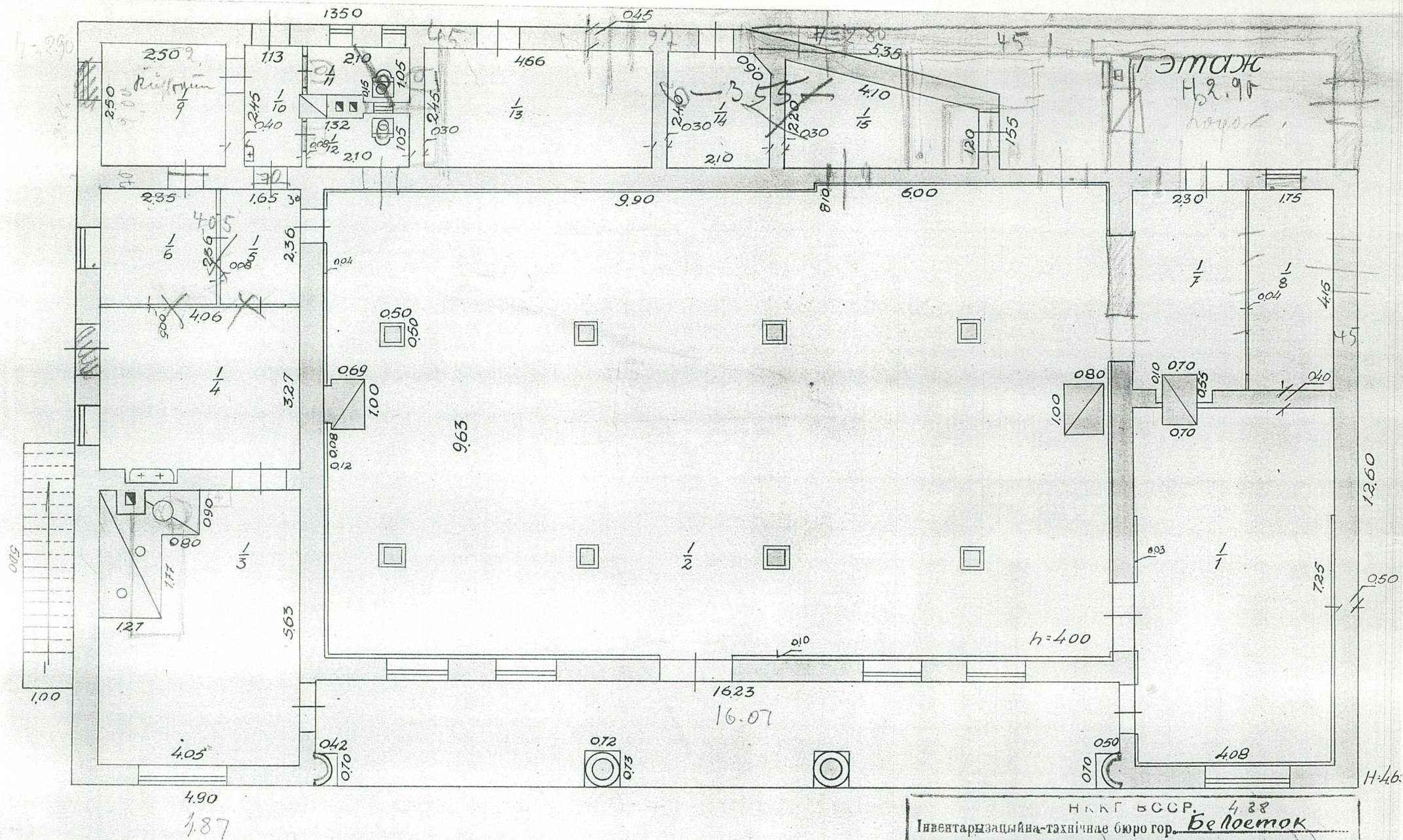

Wkładkę założył: Rimma Sylwanowicz, 09.1997 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

OZGraf. Z.P. Ostróda zam. 699 nakł. 23.600

Wzór ODZ 1978 r.

Н.К.К.Г. В.С.С.Р. 4.38			
Инвентаризационно-техническое бюро гор. <u>Белосток</u>			
План булыжника на вул. <u>Советская</u> № <u>20</u>			
инвентарный номер		Лит.	Складу <u>Шуголь</u>
район	квартал	участок	правильно
30.11		19.41	Масштаб: 1:100